

**MEDICINE
PROBLEMS**

.uz

ISSN 3030-3133

**TIBBIYOT FANLARINING
DOLZARB MASALALARI**

**TOPICAL ISSUES OF MEDICAL
SCIENCES**

N° 2 (2)

2024

САЙТ: <https://medicineproblems.uz>
ISSN: 3030-3133

MEDICINEPROBLEMS.UZ

**TIBBIYOT FANLARINING DOLZARB
MASALALARI**

№ 2 (2)-2024

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ МЕДИЦИНСКИХ НАУК

TOPICAL ISSUES OF MEDICAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

BOSH MUHARRIR:

ISANOVA SHOIRA TULQINOVNA- Tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat tibbiyot universiteti

TAHRIR HAY'ATI:

TIBBIYOT FANLARI

Safarov Zafar Fayzullayevich –tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Toshkent pediatriya tibbiyot instituti;

Xakimov Murod Shavkatovich –tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Mavlanov Alimbay – tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Ergashev Nasriddin Shamsiddinovich - tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent pediatriya instituti;

Abdullayeva Nargiza Nurmatovna - tibbiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Djurabekova Aziza Taxirovna - tibbiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Xaydarova Dildora Kadirovna - tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Ruziboyev Sanjar Abdusalomovich- tibbiyot fanlari doktori, dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Sattarov Oybek Toxirovich- tibbiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Niyozov Shuxrat Tashmirovich - tibbiyot fanlari doktori, dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Tavasharov Bahodir Nazarovich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Xalmetova Feruza Iskandarovna – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

G'aybiyev Akmaljon Axmadjonovich - tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Qo'ziyev Otabek Juraqulovich – tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent pediatriya tibbiyot instituti;

Ergasheva Munisa Yakubovna - tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Ollanova Shaxnoza Sirlibayevna – tibbiyot fanlari nomzodi, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Safarov Zafar Fayzullayevich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent pediatriya tibbiyot instituti;

Xayitov Ilxom Bahodirovich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Alimov Suxrob Usmonovich- tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Fozilov Uktam Abdurazzokovich - tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent, Buxoro davlat tibbiyot instituti;

Raximov Oybek Umarovich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent pediatriya instituti;

Sattarov Inayat Saparbayevich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Abidov O'tkir O'ktamovich – tibbiyot fanlari nomzodi, Buxoro davlat tibbiyot instituti;

Amonova Zaxro Qaxramon qizi - tibbiyot fanlari nomzodi, Samarqand davlat tibbiyot universiteti.

FARMATSEVIKA FANLARI

Zulfikariyeva Dilnoza Alisherovna - farmatsevtika fanlari doktori (DSc), professor, Toshkent farmatsevtika instituti;

Toshpo'latova Azizaxon Dilshodovna - farmatsevtika fanlari doktori (DSc), professor, Toshkent farmatsevtika instituti;

Xusainova Rayxona Ashrafovna - farmatsevtika fanlari doktori (DSc), dotsent, Toshkent farmatsevtika instituti;

Maksudova Firuza Xurshidovna farmatsevtika fanlari doktori (DSc), dotsent, Toshkent farmatsevtika instituti;

Ziyamuxamedova Munojot Mirgiyasovna - farmatsevtika fanlari doktori, Toshkent farmatsevtika instituti, dotsent v.b.;

Rizayeva Nilufar Muxutdinovna – farmatsevtika fanlari nomzodi, dotsent Toshkent farmatsevtika instituti;

TIBBIYOT FANLARINING DOLZARB

MASALALARI elektron jurnali 02.03.2023-yilda 132099-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Muassis: "SCIENCEPROBLEMS TEAM" mas'uliyati cheklangan jamiyati.

TAHRIRIYAT MANZILI:

Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Telegram kanal:

https://t.me/Scienceproblemsteam_uz

МУНДАРИЖА

Abdusalomov Sanjar, Abdusalomov Sunnatulla

DORIVOR O'SIMLIKLARNING STOMATOLOGIYA AMALIYOTIDA QO'LLANILISHI6-17

Azizova Zuxra

O'ZBEK POPULYATSIYASIGA MANSUB TASHQI GENITAL EDOMETRIOZLI AYOLLARIDA
INTERLEUKIN-6 VA UNING RS1800795 POLIMOR VARIANTINING EKSPRESSIYASI

XUSUSIYATLARI 18-23

Mustafakulov Gaybulla

AUTOIMMUN TROMBOTSITOPENIK PURPURANI DAVOLASHNI TAKOMILLASHTIRISHGA
KOMPLEKS YONDASHUV

24-31

Маджидова Якутхон, Иноятова Ситора, Абдуқодиров Элдор

МАТРИКСНАЯ МЕТАЛЛОПРОТЕИНАЗА-9 И ЕГО ТКАНЕВОЙ ИНГИБИТОРА-1 КАК
ПРЕДИКТОР ЦЕРЕБРОВАСКУЛЯРНОЙ ПАТОЛОГИИ

32-36

Raxmonova Xabiba, Raxmonov Zafarjon

ITLARDA XOLESISTEKTOMIYADAN SO'NG ORQA MIYA NERV TUGUNI NEYRONLARINING
MORFOFUNKTSIONAL O'ZGARISHLARI.....

37-44

Abdusalomov Sanjar Shonazar o'g'li
Zomin TTB, Peshog'or 15-sonli OP mudiri, shifokor-stomatolog
e-mail: sanjar4133@gmail.com

Abdusalomov Sunnatulla Shonazar o'g'li
Zomin TTB, Peshog'or 15-sonli OP shifokor-Stomatolog
e-mail: sunnatulla.abdusalomov@gmail.com

DORIVOR O'SIMLIKLARNING STOMATOLOGIYA AMALIYOTIDA QO'LLANILISHI

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot maqolasida dorivor o'simliklarning stomatologik amaliyotda qo'llanilishi, ularning samaradorligi, xavfsizligi va og'iz bo'shlig'ini parvarish qilishda potensial qo'llanilishi o'rganiladi. Qolaversa, ushbu tadqiqot o'simliklarning terapevtik xususiyatlari, shuningdek ularning an'anaviy va zamonaviy stomatologik davolanishdagi roli haqida tushuncha berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Dorivor o'simliklar, stomatologik amaliyot, og'iz bo'shlig'i salomatligi, xalq tabobati, o'simlik preparatlari, dorivor o'simliklar

Abdusalomov Sanjar Shonazar o'g'li,
head of the family polyclinic No. 15 of the
Zomin district medical association , doctor and dentist

Abdusalomov Sunnatulla Shonazar o'g'li
Zomin district medical association ,
family polyclinic No. 15, doctor, dentist,

USE OF MEDICINAL PLANTS IN DENTAL PRACTICE

Abstract. This research paper examines the use of medicinal plants in dental practice, their efficacy, safety and potential applications in oral care. Furthermore, it aims to provide an understanding of the therapeutic properties of these plants as well as their role in traditional and modern dental treatment.

Key words: Medicinal plants, dental practice, oral health, folk medicine, herbal preparations, medicinal plants

Абдусаломов Санжар Шоназар угли,
Зоминское районное медицинское объединение,
семейная поликлиника № 15, врач, стоматолог

Абдусаломов Суннатулла Шоназар угли,
Зоминское районное медицинское объединение,
семейная поликлиника №15, врач, стоматолог

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛЕКАРСТВЕННЫХ РАСТЕНИЙ В СТОМАТОЛОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКЕ

Аннотация. В данной исследовательской работе рассматривается использование лекарственных растений в стоматологической практике, их эффективность, безопасность и потенциальное применение

при уходе за полостью рта. Кроме того, он направлен на обеспечение понимания терапевтических свойств этих растений, а также их роли в традиционном и современном лечении зубов.

Ключевые слова: Лекарственные растения, стоматологическая практика, здоровье полости рта, народная медицина, растительные препараты, лекарственные растения.

DOI: <https://doi.org/10.47390/3030-3133V2I2Y2024N01>

Kirish. Dorivor o'simliklar qadim zamonlardan beri terapevtik xususiyatlari uchun ishlatilgan va ularni stomatologik amaliyotda qo'llash tabiiy og'iz sog'lig'ini saqlash uchun istiqbolli yo'l hisoblanadi. Ushbu tadqiqot maqolasi dorivor o'simliklarning stomatologik amaliyotda qo'llanilishini o'rganadi, qolaversa ularning samaradorligi, xavfsizligi va og'iz bo'shlig'i salomatligi uchun potensial foydalari haqida ma'lumot beradi. Tarixiy ma'lumotlarni, hozirgi tendentsiyalarni va dorivor o'simliklarni stomatologiyaga integratsiyalashning kelajakdagi istiqbollarni o'rganish orqali ushbu tadqiqot og'iz bo'shlig'i gigiyenasi va davolashning muqobil yondashuvlari haqida qimmatli tushunchalarni berishga qaratilgan.

So'nggi yillarda stomatologik amaliyotda dorivor o'simliklardan foydalanishga e'tibor ortib bormoqda, bu esa tabiiy va yaxlit sog'liqni saqlash yechimlariga ham qiziqish ortib borayotganligini ko'rsatadi. Ayurveda, an'anaviy xitoy tabobati (TCM) va mahalliy xalqlarni davolash usullari kabi an'anaviy tibbiyot tizimlari uzoq vaqt davomida tish kasalliklarini davolashda turli xil o'simlik turlarining terapevtik ahamiyatini tan olingan. Ilmiy tadqiqotlar va texnologiyalarning rivojlanishi bilan ushbu o'simliklarning farmakologik xususiyatlari va ta'sir mexanizmlarini o'rganishga, ularning zamonaviy stomatologik parvarish protokollariga integratsiyalashuviga yo'l ochib berishga yangidan e'tibor qaratilmoqda.

Stomatologiya amaliyotida dorivor o'simliklardan foydalanishning asosiy sabablaridan biri – bu an'anaviy stomatologik muolajalarga samarali va arzon alternativlarni taklif qilish potensialidir. Sog'liqni saqlash xarajatlari, ayniqsa stomatologiya sohasida o'sishda davom etar ekan, og'iz bo'shlig'i salomatligini boshqarishda tejamkor va barqaror yondashuvlarni o'rganishga qiziqish ortib bormoqda.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Adabiyotlarni ko'rib, tahlil qilib chiqish ilmiy tadqiqotning muhim tarkibiy qismi bo'lib, ushbu qism tadqiqot mavzusiga tegishli mavjud bilimlar va tadqiqot natijalarini har tomonlama ko'rib chiqish imkonini beradi. Demak, biz stomatologiya amaliyotida dorivor o'simliklardan foydalanish bo'yicha mavjud adabiyotlarni o'rganish va sintez qilish xususida so'z yuritimiz. Turli tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarni o'rganib chiqib, biz tish kasalliklarini davolashda dorivor o'simliklarning samaradorligi, ta'sir qilish mexanizmlari va potensial qo'llanilishini aniqlashga intilamiz. Ushbu keng qamrovli tahlil orqali biz mavjud bilimlardagi kamchiliklarni aniqlash, keyingi tadqiqotlar uchun yo'nalishlarni ajratib ko'rsatish va stomatologik parvarish amaliyotida dorivor o'simlik vositalarini integratsiyalashuvini qo'llab-quvvatlovchi dalillarning ortib borayotganiga hissa qo'shishni maqsad qilganmiz.

Ahmad S, Zahiruddin S, Parveen B, Basist P, Parveen A, Gaurav, Parveen R, Ahmad M. lar tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda ba'zi hind dorivor o'simliklarining mikroblarga qarshi xususiyatlari ularning tish kasalliklari bilan bog'liq keng tarqalgan og'iz patogenlariga qarshi samaradorligi bilan bog'liq holda tekshirildi. [1] Tadqiqot og'iz bo'shlig'i salomatligi bilan bog'liq asosiy mikroorganizmlar, jumladan "Streptococcus mutans", "Lactobacillus acidophilus" va "Candida albicans" rivojlanishiga qarshilik qilishda o'simlik ekstraktlarining samaradorligini baholashga qaratilgan. Bir qator laboratoriya tajribalari va tahlillari orqali

tadqiqotchilar ushbu dorivor o'simliklarning og'iz bo'shlig'i mikrobiai infeksiyalariga qarshi kurashish uchun tabiiy alternativ sifatida xizmat qilish imkoniyatlarini o'rganishdi. Tadqiqot natijalari tanlangan "neem" (*Azadirachta indica*), "chinnigullar" (*Syzygium aromaticum*), "zerdeçal" (*Curcuma longa*), "muqaddas rayhon" (*Ocimum sanctum*) va "aloe vera" (*Aloe barbadensis*) kabi dorivor o'simliklari tomonidan namoyish etilgan istiqbolli mikroblarga qarshi faollikni ta'kidlab, ularni stomatologik parvarish amaliyotida qo'llash mumkinligini ko'rsatdi. Ushbu o'simlik ekstraktlarining terapevtik xususiyatlarini ta'kidlab, tadqiqot stomatologiya sohasida o'simlik preparatlariga bo'lgan qiziqishning ortib borayotgani haqida qimmatli tushunchalarni berdi va og'iz bo'shlig'i kasalliklari uchun muqobil davolash usullarini ishlab chiqish uchun yangi yo'llarni taklif qildi.

Pasupuleti MK, Nagate RR, Alqahtani SM, Penmetsa GS, Gottumukkala SNVS, Ramesh KSV. lar o'z tadqiqotlarida periodontal kasalliklarni davolashda dorivor o'simliklarning yallig'lanishga qarshi potensialini, tishlarni o'rab turgan to'qimalarga ta'sir qiluvchi yallig'lanish kasalliklari guruhini o'rganishdi. [2, 9-16-b.] Yallig'lanishga qarshi xususiyatlari bilan mashhur bo'lgan bioaktiv birikmalarni o'z ichiga olgan o'simlik ekstraktlarini, masalan, zerdechaldan "kurkumin" va yashil choydagi "katexin"larni o'rganish orqali ular periodontit bilan bog'liq yallig'lanishga terapevtik ta'sirini aniqlashga qaratilgan. Tadqiqot bu o'simlikdan olingan birikmalar periodontal to'qimalarni yo'q qilish bilan bog'liq bo'lgan yallig'lanish yo'llarini modulyatsiya qilish mexanizmlarini yoritib beradi. In vitro va in vivo tajribalar orqali mualliflar periodontal kasalliklar uchun qo'shimcha davolash sifatida dorivor o'simliklarning samaradorligini tasdiqlovchi ishonchli dalillarni taqdim etdi. Ularning topilmalari yallig'lanish reaksiyalarini yumshatish va periodontal salomatlikni mustahkamlashda tabiiy vositalarning imkoniyatlarini ta'kidladi. Muayyan o'simlik ekstraktlarining yallig'lanishga qarshi xususiyatlarini ta'kidlab, ushbu tadqiqot botanikaga asoslangan terapiyani an'anaviy periodontal parvarishlash yondashuvlariga integratsiyalashuvini targ'ib qiluvchi adabiyotlarning ko'payishiga yordam beradi. Ushbu tushunchalar periodontal yallig'lanishga qarshi kurashda va og'iz bo'shlig'i salomatligini yaxshilashda dorivor o'simliklarning terapevtik foydasini o'rganish bo'yicha keyingi tadqiqotlar uchun yo'l ochadi.

Mohamed Farag, Wael M. Abdel-Mageed, Ali A. El Gamal, Omar A. Basudanlar o'zlarining keng qamrovli tekshiruvlarida Misvak nomi bilan mashhur bo'lgan "*Salvadora persica*" ning tish parvarishida farmakologik xususiyatlarini o'rganishdi. [3, 751-763-b.] Tadqiqot Misvokdan tabiiy tish cho'tkasi sifatida an'anaviy foydalanishni o'rganib chiqdi va uning turli madaniyatlarda og'iz bo'shlig'i gigiyenasi amaliyotlarida tarixiy ahamiyatini ko'rib chiqdi. Ilmiy adabiyotlarni va klinik tadqiqotlarni keng tahlil qilish orqali mualliflar og'iz bo'shlig'ini saqlashda misvokning ko'p qirrali afzalliklarini aniqladilar. Ular kariogen bakteriyalarning ko'payishiga qarshi, qolaversa mikroblarga qarshi xususiyatlari bilan bog'liq bo'lgan tish kariesining oldini olishda uning samaradorligini ta'kidladilar. Bundan tashqari, misvok parodontal kasalliklarning asosiy hissasi bo'lgan "blyashka" hosil bo'lishini kamaytirishda samarali ekanligi aniqlandi va shu bilan tish go'shti salomatligini mustahkamlaydi. Tadqiqotda shuningdek, misvokning tupruq ishlab chiqarishni rag'batlantirish, qolaversa tish va milklarni mexanik tozalashni osonlashtirish orqali og'iz bo'shlig'i gigiyenasini yaxshilashdagi rolini ta'kidladi. Turli manbalardan olingan dalillarni birlashtirib, mualliflar an'anaviy og'iz bo'shlig'ini parvarish qilish mahsulotlariga tabiiy muqobil sifatida misvokning terapevtik salohiyati haqida qimmatli ma'lumotlarni taqdim etdi. Ularning topilmalari Misvokga

asoslangan aralashuvlarni og'iz bo'shlig'i salomatligini mustahkamlash strategiyalariga integratsiyalashuvini targ'ib qiladi va stomatologiyaga barqaror va madaniy jihatdan mos keladigan yondashuvni taklif qiladi.

Akkaoui S, Ennibi OKlar o'z tekshiruvlarida og'iz bo'shlig'i salomatligi bilan bog'liq keng tarqalgan muammo bo'lgan og'iz bo'shlig'ini davolashda dorivor o'simliklarning rolini o'rganishdi. [4, 267-273-b.] Tizimli tekshiruvlar natijasida tadqiqotchilar mikroblarga qarshi va deodorizatsiya xususiyatlari bilan mashhur bo'lgan ko'plab o'simliklardan olingan birikmalarni aniqladilar. Ushbu bioaktiv tarkibiy qismlar mikroblarning haddan tashqari ko'payishi va odatda halitoz bilan bog'liq bo'lgan uchuvchi oltingugurt birikmalari ishlab chiqarish bilan kurashish qobiliyatini namoyish etadi va shu bilan uning asosiy sabablarini yo'q qiladi. Aniqlangan o'simlik ekstraktleri orasida yalpiz, maydanoz va choy daraxti yog'idan olingan efir moylari kabi moddalar kuchli mikroblarga qarshi ta'siri va tetiklantiruvchi xushbo'yligi tufayli halitozni boshqarish, oldini olish va qarshi kurashish uchun istiqbolli usullar sifatida paydo bo'ldi. Turli tadqiqotlardan olingan dalillarni sintez qilib, mualliflar guruhi halitozni yumshatish va og'izning tozaligini oshirish uchun tabiiy vositalar sifatida dorivor o'simliklarning terapevtik salohiyatini ta'kidladi. Ularning topilmalari og'iz bo'shlig'ini davolash amaliyotiga o'simlikka asoslangan aralashuvlarni kiritish muhimligini ta'kidlab, yomon hidga qarshi samarali va yaxlit yondashuvlarni izlayotgan shaxslar uchun mavjud bo'lgan davolash usullari repertuarini kengaytirishga yordam beradi. Mualliflar o'zlarining keng qamrovli ko'rib chiqishlari orqali og'iz bo'shlig'i sog'lig'ini mustahkamlashda dorivor o'simliklarning samaradorligi va xavfsizligini tasdiqlash uchun keyingi tadqiqotlar va klinik tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlamodalar.

Arumugam B, Subramaniam A, Alagaraj P.lar o'zlarining keng qamrovli global sharhida Petersen va uning hamkasblari an'anaviy tibbiyot va og'iz bo'shlig'ini sog'lomlashtirish amaliyotlarining kesishishini o'rganib chiqdilar, xususan, dorivor o'simliklarning turli madaniy an'analarda keng qo'llanilishini ta'kidladilar. [5] Etnobotanik adabiyotlar va mahalliy amaliyotlarni keng tahlil qilish orqali tadqiqotchilar butun dunyo bo'ylab turli madaniy kontekstlarda og'iz bo'shlig'ini saqlash va tish kasalliklarini davolash uchun ishlatiladigan turli xil dorivor o'simliklarni aniqladilar. Diqqatga sazovor misollar orasida "Ayurve"da tibbiyotida mikroblarga qarshi va yallig'lanishga qarshi xususiyatlari uchun keng qo'llaniladigan "neem" (*Azadirachta indica*) va an'anaviy Afrika tibbiyotida biriktiruvchi va antiseptik ta'siri bilan mashhur "mirra" (*Commiphora spp.*) kabi o'simliklar mavjud. Bundan tashqari, "adaçayı" (*Salvia officinalis*) va "timyan" (*Thymus vulgaris*) kabi shifobaxsh o'tlar turli an'anaviy tizimlarda, jumladan, Evropa o'simlikshunosligi va Yaqin Sharq xalq tabobatida mikroblarga qarshi faolligi va og'iz gigiyenasi afzalliklari bilan tan olingan. O'zlarining fanlararo yondashuvi orqali mualliflar an'anaviy og'iz sog'lig'ini saqlash amaliyotlarining boy merosiga va mahalliy bilim tizimlari tomonidan taqdim etilgan qimmatli tushunchalarga oydinlik kiritishgan. Ularning tadqiqotlari an'anaviy dorivor o'simliklarga asoslangan davolash usullarini zamonaviy og'iz bo'shlig'i salomatligi strategiyalariga integratsiyalashuvini targ'ib qiladi, og'iz bo'shlig'i salomatligini global tenglikni ta'minlashda an'anaviy tabiblar va an'anaviy tibbiyot provayderlari o'rtasidagi madaniy sezgirlik va hamkorlikdagi hamkorlikning muhimligini ta'kidlaydi.

Dorivor o'simliklardan stomatologiya amaliyotida foydalanish og'iz bo'shlig'i kasalliklarini davolashda potensial terapevtik xususiyatlari tufayli katta e'tiborga sazovor

bo'ldi. Ushbu soha mjtaxislarining samaradorligi va xavfsizligini o'rganish uchun tadqiqotchilar *in vitro*, *in vivo* va klinik tadqiqotlarni o'z ichiga olgan turli metodologiyalardan foydalanadilar. Ushbu maqola stomatologik amaliyotda dorivor o'simliklardan foydalanishni tadqiq qilishda keng qo'llaniladigan metodologiyalarni ham o'rganadi.

1. In Vitro tadqiqotlari: *In vitro* tadqiqotlar dorivor o'simliklar ekstraktining biologik faolligini baholash uchun izolyatsiya qilingan hujayralar yoki to'qimalardan foydalangan holda nazorat ostida laboratoriya sharoitida tajribalar o'tkazishni o'z ichiga oladi. [6, 616-b] Tadqiqotchilar o'simliklardan olingan birikmalarning og'iz bo'shlig'i patogenlari va xost hujayralariga mikroblarga qarshi, yallig'lanishga qarshi, antioksidant va sitotoksik ta'sirini baholash uchun hujayra madaniyati tahlillari, ferment tahlillari va antimikrobiyal sezuvchanlik testlari kabi usullardan foydalanadilar. Ushbu tadqiqotlar og'iz bo'shlig'i kasalliklarini oldini olish va davolashda dorivor o'simliklarning ta'sir qilish mexanizmlari va potensial qo'llanilishi haqida qimmatli ma'lumotlarni beradi.

2. In Vivo tadqiqotlari: *In vivo* tadqiqotlar hayvonlar modellari yordamida dorivor o'simliklarning og'iz bo'shlig'iga ta'sirini o'rganishni o'z ichiga oladi. Tadqiqotchilar hayvonlarga o'simlik ekstraktlari yoki formulalarini og'iz orqali yoki topikal ravishda boshqaradilar va blyashka to'planishi, gingival yallig'lanish, periodontal to'qimalarning yaxlitligi va mikrobial flora tarkibi kabi parametrlarni baholaydilar. Hayvonlarni o'rganish dorivor o'simliklarning farmakokinetikasi, farmakodinamikasi va xavfsizlik profilini aniqlashga yordam beradi va ulardan odamlarda terapevtik foydalanishni tasdiqlovchi klinikadan oldingi dalillarni taqdim etadi.

3. Klinik sinovlar: Og'iz bo'shlig'i kasalliklari bo'lgan odamlarda dorivor o'simliklarning samaradorligi, xavfsizligi va bardoshlilikini baholash uchun klinik sinovlar o'tkaziladi. Ushbu sinovlar randomizatsiyalangan nazorat ostida sinovlar (RCT), kuzatuv tadqiqotlari va tish kariyesi, periodontal kasalliklar, og'iz bo'shlig'i, og'iz shilliq qavatining shikastlanishi yoki og'iz bo'shlig'i salomatligi bilan bog'liq boshqa muammolarni o'z ichiga olgan holatlar seriyasini o'z ichiga olishi mumkin. Blyashka indeksi, gingival indeksi, zondlash chuqurligi, zondlashda qon ketishi, og'iz bo'shlig'i gigiyenasi parametrlari va bemor tomonidan bildirilgan natijalar kabi klinik yakuniy nuqtalar dorivor o'simliklarga asoslangan aralashuvlarning klinik samaradorligini aniqlash uchun baholanadi. Bundan tashqari, klinik tadqiqotlar potensial nojo'ya ta'sirlarni, dori vositalarining o'zaro ta'sirini va bemorning o'simlik preparatlari bilan bog'liq davolanish rejimlariga rioya qilishini o'rganishi mumkin.

4. Farmakologik tahlillar: Dorivor o'simliklarning ta'sir qilish mexanizmlari va farmakologik xususiyatlarini molekulyar darajada aniqlash uchun farmakologik tahlillar o'tkaziladi. [7, 572-579-b.] Ushbu tahlillar fermentlarni rad qilish, retseptorlarni bog'lash, signal uzatish modulatsiyasi va gen ekspressiyasini tartibga solish kabi o'ziga xos biologik faoliyat uchun o'simlik ekstraktlarini yoki izolyatsiya qilingan birikmalarni skrininglashni o'z ichiga oladi. Og'iz orqali yoki topikal qo'llashdan keyin bioaktiv tarkibiy qismlarning so'rilishini, tarqalishini, metabolizmini va chiqarilishini baholash uchun farmakokinetik tadqiqotlar ham o'tkazilishi mumkin. Farmakologik tahlillar dorivor o'simliklarning terapevtik ta'siri haqida mexanik tushunchalar beradi va og'iz bo'shlig'i salomatligi uchun yangi fitoterapevtik vositalarni ishlab chiqishga yordam beradi.

5. Etnobotanik tadqiqotlar: Etnobotanik so'rovlar mahalliy jamoalar va an'anaviy tabiblar orasida og'iz bo'shlig'ini davolashda dorivor o'simliklardan foydalanish bilan bog'liq

an'anaviy bilim va amaliyotlarni hujjatlashtirishni o'z ichiga oladi. Tadqiqotchilar ishlatiladigan o'simliklar turlari, tayyorlash usullari, dozalash shakllari, terapevtik ko'rsatkichlar va tish kasalliklari uchun o'simlik vositalari bilan bog'liq madaniy e'tiqodlar haqida ma'lumot to'plash uchun intervyular, fokus-guruh muhokamalari va dala kuzatuvlarini o'tkazadilar. Etnobotanik tadqiqotlar keyingi ilmiy tadqiqotlar uchun potensial dorivor o'simliklarni aniqlashga yordam beradi va an'anaviy va zamonaviy sog'liqni saqlash tizimlari o'rtasida an'anaviy bilimlarni saqlash va barqaror o'simlik tibbiyoti amaliyotlarini ilgari surishda hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi.

6. Tizimli sharhlar va meta-tahlillar: Stomatologiya amaliyotida dorivor o'simliklardan foydalanish bo'yicha nashr etilgan tadqiqotlardan mavjud dalillarni sintez qilish uchun tizimli sharhlar va meta-tahlillar o'tkaziladi. Tadqiqotchilar og'iz bo'shlig'i kasalliklari uchun o'ziga xos o'simliklardan terapevtik foydalanishni qo'llab-quvvatlovchi dalillarning umumiy samaradorligi, xavfsizligi va sifatini baholash uchun tegishli adabiyotlarni muntazam ravishda qidiradi, tanlaydi va tanqidiy baholaydi. Meta-tahlillar davolash ta'sirining kattaligini baholash va heterojenlikning potensial manbalarini aniqlash uchun bir nechta tadqiqotlarning birlashtirilgan ma'lumotlarini yanada miqdoriy tahlil qilishi mumkin. Tizimli sharhlar va meta-tahlillar bilimlarning hozirgi holatining keng qamrovli xulosalarini beradi, tadqiqot kamchiliklarini aniqlaydi va klinik amaliyotda dalillarga asoslangan qarorlar qabul qilish haqida ma'lumot beradi.

7. Fitokimyoviy tahlil: Fitokimyoviy tahlil xromatografiya, spektroskopiya va massa spektrometriyasi kabi analitik usullardan foydalangan holda dorivor o'simliklarda mavjud bo'lgan bioaktiv tarkibiy qismlarni aniqlash va miqdorini aniqlashni o'z ichiga oladi. [8, 59-65-b.] Tadqiqotchilar o'simlik ekstraktlaridan alkaloidlar, flavonoidlar, fenolik birikmalar, terpenoidlar va taninlar kabi fitokimyoviy moddalarni ajratib, ularning kimyoviy tarkibi va farmakologik xususiyatlarini aniqlaydilar. Fitokimyoviy profillash dorivor o'simliklarning kimyoviy barmoq izlarini aniqlashga, turli o'simlik namunalari yoki turlari o'rtasidagi bioaktiv tarkibiy qismlarning o'zgaruvchanligini baholashga va fitokimyoviy tarkibni eksperimental tadqiqotlar va klinik sinovlarda kuzatilgan biologik faollik bilan bog'lashga yordam beradi.

Umuman olganda, stomatologiya amaliyotida dorivor o'simliklardan foydalanishni tadqiq qilishda qo'llaniladigan metodologiyalar eksperimental, klinik va etnobotanik yondashuvlarning keng doirasini o'z ichiga oladi. In vitro, in vivo, klinik, farmakologik, etnobotanik va analitik usullarni birlashtirib, tadqiqotchilar og'iz bo'shlig'i kasalliklari uchun o'simlik vositalarining terapevtik salohiyatini, xavfsizlik profilini va ta'sir mexanizmlarini har tomonlama baholashlari mumkin. Ushbu metodologiyalar ilmiy bilimlarni rivojlantirishga, dalillarga asoslangan amaliyotni targ'ib qilishga va og'iz bo'shlig'ini parvarish qilish natijalarini yaxshilash uchun yangi fitoterapevtik vositalarni ishlab chiqishga yordam beradi.

Muhokama. Stomatologiya amaliyotida dorivor o'simliklardan foydalanish bo'yicha tadqiqot maqolasining munozara bo'limi tadqiqot natijalarini har tomonlama tahlil qilish va izohlashni ta'minlaydi, natijalarni mavjud adabiyotlar doirasida kontekstualashtiradi va ularning klinik amaliyot, tadqiqot hamda sog'liqni saqlash siyosatiga ta'sirini o'rganadi. Ushbu bo'lim tadqiqot metodologiyasini tanqidiy baholash, har qanday cheklovlar yoki noaniqliklarni bartaraf etish, shuningdek kelajakdagi tadqiqot yo'nalishlari bo'yicha tushunchalarni taqdim etishga qaratilgan. Bu erda biz stomatologiyada dorivor o'simliklardan foydalanish bilan bog'liq turli jihatlarni muhokama qilamiz.

○ **Dorivor o'simliklarning terapevtik samaradorligi:** Muhokama og'iz bo'shlig'ini davolashda dorivor o'simliklarning terapevtik samaradorligi bo'yicha tadqiqotning asosiy natijalarini umumlashtirish bilan boshlanadi. U o'simlikdan olingan birikmalarning og'iz bo'shlig'i patogenlari, yallig'lanish vositachilari, oksidlovchi stress va jarohatni davolash jarayonlariga kuzatilgan ta'sirini ta'kidlaydi. Muhokama dorivor o'simliklarning mikroblarga qarshi, yallig'lanishga qarshi, antioksidant va immunomodulyatsion xossalari asosida yotgan ta'sir mexanizmlari haqida batafsil ma'lumot berib, ularning tish kariesi, periodontal kasalliklar, og'iz bo'shlig'i shilliq qavati lezyonlari, og'iz bo'shlig'i lezyonlari va og'iz bo'shlig'i kasalliklarini oldini olish va davolashda yordamchi yoki muqobil davolash sifatidagi imkoniyatlarini ta'kidlaydi. og'iz bo'shlig'i salomatligi bilan bog'liq boshqa muammolar.

○ **An'anaviy davolash usullari bilan taqqoslash:** Keyinchalik, munozarada dorivor o'simliklarga asoslangan aralashuvlarning samaradorligi, xavfsizligi va iqtisodiy samaradorligi stomatologik amaliyotda keng qo'llaniladigan an'anaviy davolash usullari bilan taqqoslanadi. [9] U o'simlik vositalarining kuchli va cheklovlarini ularning mikroblarga qarshi spektri, ta'sir qilish tartibi, davolash davomiyligi, bemorning muvofiqligi, salbiy ta'sirlari va dori vositalarining o'zaro ta'siri nuqtai nazaridan baholaydi. Muhokama dorivor o'simliklar va an'anaviy dorilar o'rtasidagi potensial sinergik yoki antagonistik o'zaro ta'sirlarni o'rganadi, og'iz bo'shlig'ini saqlashda fanlararo hamkorlik va shaxsiylashtirilgan davolash yondashuvlarining muhimligini ta'kidlaydi.

○ **Klinik amaliyotga ta'siri:** Muhokama tadqiqot natijalarining klinik amaliyotga ta'sirini ko'rib chiqadi va stomatologlarning dalillarga asoslangan o'simlik dori-darmonlarini muntazam bemorlarni parvarish qilishda integratsiyalashdagi rolini belgilaydi. U o'ziga xos o'simlik aralashuvlarining samaradorligi va xavfsizligini tasdiqlash, standartlashtirilgan davolash protokollarini o'rnatish va optimal dozalash rejimlarini aniqlash uchun keyingi klinik sinovlarni o'tkazish muhimligini ta'kidlaydi. Muhokama, shuningdek, stomatologlar, bemorlar va keng jamoatchilikni og'iz bo'shlig'ini saqlashda dorivor o'simliklardan foydalanishning foydalari va xavf-xatarlari haqida ma'lumot berish, ongli qarorlar qabul qilish va o'simlik vositalaridan mas'uliyatli foydalanishni rag'batlantirish zarurligini e'tirof etadi.

○ **Tadqiqot muammolari va kelajak yo'nalishlari:** Bundan tashqari, muhokama tadqiqot muammolarini aniqlaydi va stomatologik amaliyotda dorivor o'simliklardan foydalanishni o'rganish bo'yicha kelajakdagi yo'nalishlarni taklif qiladi. [10, 50-88-b.] Unda o'simlik ekstraktlarini standartlashtirish, tegishli tadqiqot loyihalarini tanlash, ko'r-ko'rona qilish tartib-qoidalari, namuna hajmini hisoblash, natijalarni o'lchash va statistik tahlillar kabi uslubiy masalalar muhokama qilinadi. Muhokama stomatologlar, farmakologlar, botaniklar, mikrobiologlar va etnobotaniklar o'rtasida bilimlardagi kamchiliklarni bartaraf etish, an'anaviy bilimlarni tasdiqlash, yangi bioaktiv birikmalarni aniqlash va o'simlik tibbiyotini asosiy stomatologiyaga integratsiya qilish bo'yicha dalillarga asoslangan ko'rsatmalarni ishlab chiqish uchun fanlararo hamkorlikni talab qiladi.

○ **Jamoat salomatligiga ta'siri:** Nihoyat, munozarada og'iz bo'shlig'i sog'lig'ini saqlash siyosati va dasturlariga dorivor o'simliklarni kiritishning kengroq jamoatchilik salomatligiga ta'siri o'rganiladi. U barqaror hosil yig'ish amaliyotini targ'ib qilish, dorivor o'simliklarning biologik xilma-xilligini saqlash, yo'qolib ketish xavfi ostida turgan turlarni etishtirish va kam ta'minlangan aholi uchun o'simlik vositalaridan adolatli foydalanishni targ'ib qiladi. Muhokama og'iz bo'shlig'i salomatligidagi nomutanosibliklarni bartaraf etish va

an'anaviy, qo'shimcha va an'anaviy parvarish usullarini o'z ichiga olgan og'iz bo'shlig'i salomatligiga yaxlit yondashuvlarni ilgari surishda jamiyat ishtiroki, madaniy sezgirlik va salomatlikning ijtimoiy determinantlarining muhimligiga urg'u beradi.

o Umumiy qilib aytganda, stomatologiya amaliyotida dorivor o'simliklardan foydalanish bo'yicha tadqiqot maqolasining muhokama bo'limi tadqiqot natijalarini sintez qilish va izohlash, ularning klinik ahamiyatini tanqidiy baholash va tadqiqot, amaliyot va siyosatga ta'sirini yoritish uchun platforma bo'lib xizmat qiladi. Tadqiqotchilar o'simlik dori vositalarining terapevtik salohiyati, xavfsizligi va jamoat salomatligi ahamiyati haqida o'ylangan nutqda ishtirok etish orqali ilmiy bilimlarni rivojlantirishga, fanlararo hamkorlikni rivojlantirishga va butun dunyo bo'ylab odamlar va jamoalar uchun og'iz bo'shlig'i salomatligini yaxshilashga hissa qo'shadilar.

Natijalar. Stomatologiya amaliyotida dorivor o'simliklardan foydalanish bo'yicha tadqiqot maqolasining natijalar bo'limi tadqiqot ma'lumotlarini tahlil qilish va tajribalar natijasida olingan natijalarni taqdim etadi. Ushbu bo'lim tadqiqot natijalari, shu jumladan o'rganish o'zgaruvchilari o'rtasida kuzatilgan har qanday muhim kuzatishlar, tendentsiyalar, korrelyatsiyalar yoki farqlar haqida ob'ektiv hisobot berishga qaratilgan. Bu erda biz stomatologiyada dorivor o'simliklardan foydalanish bilan bog'liq tadqiqot natijalarining batafsil taqdimoti va talqinini ko'rib chiqamiz.

1. Dorivor o'simliklarning mikroblarga qarshi faolligi: Natijalar turli xil dorivor o'simliklarning tish kasalliklari, jumladan, bakteriyalar, zamburug'lar va viruslar bilan bog'liq bo'lgan og'iz patogenlariga qarshi mikroblarga qarshi ta'sirini ochib beradi. Tadqiqot o'simlik ekstraktlarining *Streptococcus mutans*, *Lactobacillus acidophilus*, *Candida albicans* va *Porphyromonas gingivalis* kabi og'iz mikroorganizmlarining o'sishi va hayotiylikiga inhibitiv ta'sirini ko'rsatadi. [11, 123-124-b.] Topilmalar flavonoidlar, taninlar, alkaloidlar va efir moylari kabi ba'zi o'simliklardan olingan birikmalarning keng spektrli mikroblarga qarshi xususiyatlarini isbotlaydi, ular og'iz bakteriyalarining ko'p dori-darmonlarga chidamli shtammlariga qarshi sinergik yoki qo'shimcha ta'sir ko'rsatadi.

2. Dorivor o'simliklarning yallig'lanishga qarshi ta'siri Bundan tashqari, natijalar periodontal kasalliklar, og'iz shilliq qavatining shikastlanishi va og'iz bo'shlig'ining boshqa kasalliklari bilan bog'liq yallig'lanish reaksiyalarini yumshatishda dorivor o'simliklarning yallig'lanishga qarshi xususiyatlarini ta'kidlaydi. Tadqiqot yallig'lanishga qarshi sitokinlarni rad qilish, signalizatsiya yo'llarini modulyatsiya qilish va immun hujayra funksiyasini tartibga solish kabi o'simliklardan olingan birikmalarning yallig'lanishga qarshi faolligi asosida yotgan ta'sir mexanizmlarini yoritadi. Topilmalar gingival yallig'lanishni, alveolyar suyak yo'qotilishini va periodontal to'qimalarni yo'q qilishni kamaytirishda o'simlik vositalarining potensialini ko'rsatadi, shu bilan periodontal sog'likni mustahkamlaydi va periodontitning rivojlanishining oldini oladi.

3. Dorivor o'simliklarning antioksidant qobiliyati: Bundan tashqari, natijalar reaktiv kislorod turlarini (ROS) tozalash va og'iz bo'shlig'i to'qimalarini ekologik stresslar, parhez omillari va mikrobia toksinlar keltirib chiqaradigan oksidlovchi shikastlanishdan himoya qilishda dorivor o'simliklarning antioksidant qobiliyatini baholaydi. Tadqiqot in vitro tahlillari va hayvon modellari yordamida o'simlik ekstraktlarining radikal tozalash faolligini, temirni kamaytiradigan antioksidant quvvatni (FRAP), umumiy antioksidant qobiliyatini (TAC) va lipid peroksidlanishini rad qilishni baholaydi. [12, 41-49-b.] Topilmalar polifenollar, flavonoidlar,

karotenoidlar va vitaminlar kabi ba'zi fitokimyoviy moddalarning endogen antioksidant mudofaasini kuchaytirish, oksidlanish-qaytarilish muvozanatini tiklash va og'iz bo'shlig'ida oksidlovchi stress bilan bog'liq kasalliklarning oldini olish qobiliyatini ko'rsatadi.

4. Dorivor o'simliklarning yaralarni davolovchi ta'siri: Bundan tashqari, natijalar og'iz yaralari, oshqozon yarasi va jarrohlik joylarida to'qimalarni tiklash va tiklashni rag'batlantirishda dorivor o'simliklarning yaralarni davolovchi xususiyatlarini o'rganadi. Tadqiqot in vitro hujayra madaniyati modellari va hayvonlar tajribalaridan foydalangan holda o'simliklardan olingan birikmalarning hujayra proliferatsiyasi, migratsiyasi, differentsiatsiyasi, hujayradan tashqari matritsa sintezi, angiogenez va epitelizatsiyaga ta'sirini baholaydi. Topilmalar shifo jarayonini tezlashtirish, yallig'lanish va og'riqni kamaytirish va tishlarni olib tashlash, implantlarni joylashtirish va periodontal jarrohlik kabi stomatologik muolajalardan keyin klinik natijalarni yaxshilash uchun o'simlik vositalarining imkoniyatlarini ko'rsatadi.

5. Dorivor o'simliklarning xavfsizligi va toksikligi profili: Bundan tashqari, natijalar dorivor o'simliklarning sitotoksikligi, genotoksikligi, mutagenligi, teratogenligi va kanserogenligi nuqtai nazaridan ularning xavfsizligi va toksiklik profilini baholaydi. Tadqiqot o'simlik ekstraktlarining o'tkir va surunkali toksikligini in vivo hayvonlarni o'rganish va odamlarning klinik sinovlaridan foydalangan holda baholaydi, hayotiy organlarga, gematologik ko'rsatkichlarga, biokimyoviy belgilarga va reproduktiv natijalarga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Topilmalar tavsiya etilgan dozalarda va muddatlarda qo'llanilganda o'simlik dori vositalarining umumiy xavfsizligini, ko'pchilik odamlarda tizimli toksiklik yoki allergik reaksiyalarning minimal xavfini ko'rsatadi.

6. An'anaviy davolash usullari bilan qiyosiy tahlil: Bundan tashqari, natijalar dorivor o'simliklarga asoslangan aralashuvlarning samaradorligi, xavfsizligi va iqtisodiy samaradorligini mikroblarga qarshi vositalar, yallig'lanishga qarshi dorilar, antioksidantlar va analjeziklar kabi stomatologik amaliyotda keng qo'llaniladigan an'anaviy davolash usullari bilan taqqoslaydi. Tadqiqot antimikrobiyal spektri, ta'sir qilish usuli, davolash davomiyligi, bemorning muvofiqligi, salbiy ta'sirlari va dori vositalarining o'zaro ta'siri nuqtai nazaridan o'simlik vositalarining nisbiy afzalliklari va kamchiliklarini baholaydi. Topilmalar o'simlik dori-darmonlarini og'iz bo'shlig'i kasalliklarining oldini olish va davolash, antibiotiklar va og'riq qoldiruvchi vositalarga bo'lgan ehtiyojni kamaytirish va bemorlarning natijalarini yaxshilash uchun yordamchi yoki muqobil davolash sifatida asosiy stomatologiyaga integratsiya qilish potensialini ta'kidlaydi.

Umuman olganda, stomatologik amaliyotda dorivor o'simliklardan foydalanish bo'yicha tadqiqot maqolasining natijalari bo'limi og'iz bo'shlig'ini saqlashda o'simlik vositalarining terapevtik salohiyati, xavfsizlik profili va klinik ahamiyati haqida qimmatli ma'lumotlarni beradi. Dorivor o'simliklarning mikroblarga qarshi, yallig'lanishga qarshi, antioksidant, yaralarni davolash va xavfsizlik xususiyatlarini yoritib, tadqiqotchilar ilmiy bilimlarni rivojlantirishga, dalillarga asoslangan amaliyotni xabardor qilishga va stomatologiyada bemorga yo'naltirilgan yordamni kuchaytirishga hissa qo'shadilar. Tadqiqot natijalari butun dunyo bo'ylab odamlar va jamoalar uchun og'iz bo'shlig'i salomatligi va farovonligini rag'batlantirish, keng qamrovli stomatologik parvarishning ajralmas qismi sifatida o'simlik dori-darmonlarini qo'shimcha tekshirish, tasdiqlash va tarqatish muhimligini ta'kidlaydi.

Xulosa. Tish amaliyotida dorivor o'simliklardan foydalanish mavzusidagi tadqiqot maqolasi dorivor o'simliklardan foydalanib, og'iz bo'shlig'i sog'lig'ini yaxshilash va turli tish

kasalliklarini hal qilish uchun istiqbolli yo'lni taqdim etadi. Keng qamrovli tadqiqotlar va tahlillar natijasida ushbu tadqiqot og'iz bo'shlig'ini davolashda o'simlik vositalarining terapevtik salohiyati, xavfsizlik profili va klinik samaradorligi haqida qimmatli ma'lumotlarni taqdim etdi. O'z navbatida, tadqiqot natijalari esa og'iz bo'shlig'i salomatligi va farovonligini rag'batlantiradigan dalillarga asoslangan tadbirlarni ishlab chiqish uchun an'anaviy botanika bilimlarini zamonaviy stomatologiya fanlari bilan birlashtirish muhimligini ta'kidlaydi.

Yuqoridagi tahlillarda ham namoyon bo'ldiki, shifobaxsh o'simliklarning mikroblarga qarshi, yallig'lanishga qarshi, antioksidant va yaralarni davolovchi xususiyatlarini ochib beradi, ularning og'iz bo'shlig'i kasalliklarini oldini olish va davolashdagi imkoniyatlarini mavjud. Flavonoidlar, taninlar, alkaloidlar, efir moylari va polifenollar kabi o'simliklardan olingan birikmalar og'iz bo'shlig'i patogenlariga, shu jumladan bakteriyalar, zamburug'lar va viruslarga qarshi keng spektrli mikroblarga qarshi faollikni namoyish etadi. Ushbu tabiiy mikroblarga qarshi vositalar tish karieslari, periodontal kasalliklar, og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining shikastlanishi va halitozni davolash uchun muqobil yoki qo'shimcha davolash usullarini taklif qiladi, an'anaviy mikroblarga qarshi dorilarga bo'lgan ishonchni kamaytiradi va antibiotiklarga qarshilik xavfini kamaytiradi.

Bundan tashqari, dorivor o'simliklarning yallig'lanishga qarshi ta'siri periodontit, gingivit va og'iz mukoziti bilan bog'liq yallig'lanish reaksiyalarini modulyatsiya qilishga yordam beradi, gingival yallig'lanishni engillashtiradi, alveolyar suyaklarning yo'qolishini kamaytiradi va periodontal to'qimalarning yangilanishini rag'batlantiradi. Antioksidant xususiyatlarga ega o'simlik preparatlari reaktiv kislorod turlarini (ROS) tozalaydi va og'iz to'qimalarini oksidlovchi shikastlanishdan himoya qiladi, og'iz shilliq qavatining sog'lig'ini qo'llab-quvvatlaydi va oksidlovchi stress bilan bog'liq kasalliklarning oldini oladi. Bundan tashqari, dorivor o'simliklar og'iz bo'shlig'idagi yaralar, yaralar va jarrohlik joylarida yaralarni davolash va to'qimalarni tiklashni osonlashtiradi, operatsiyadan keyingi tiklanishni yaxshilaydi va stomatologik muolajalardan keyin klinik natijalarni yaxshilaydi.

Dorivor o'simliklarning stomatologik amaliyotga integratsiyalashuvi iqtisodiy samaradorlik, foydalanish imkoniyati va barqarorlik kabi bir qancha afzalliklarni beradi. O'simlik preparatlari og'iz bo'shlig'ini parvarish qilish uchun tabiiy, yaxlit yondashuvlarni ta'minlaydi, bemorning minimal invaziv va ekologik toza davolash usullariga bo'lgan afzalliklariga mos keladi. O'simlik dori vositalarini stomatologik klinikalarga qo'shish orqali amaliyotchilar o'zlarining terapevtik imkoniyatlarini kengaytirishlari, davolash rejalarini shaxsiylashtirishlari va bemorning qoniqishini oshirishlari mumkin. Bundan tashqari, dorivor o'simliklarni etishtirish, qayta ishlash va ulardan foydalanishni rag'batlantiradigan jamoat tashabbuslari odamlarga og'iz bo'shlig'i salomatligini nazorat qilish va stomatologik yordamdan foydalanishdagi nomutanosiblikni kamaytirish imkonini beradi.

Demak, stomatologiya amaliyotida dorivor o'simliklarning farmakologik mexanizmlarini, farmakokinetikasini va farmakodinamikasini o'rganish uchun keyingi tadqiqotlar kafolatlanadi. Turli xil bemorlar populyatsiyalari va klinik sharoitlarda o'simlik dori vositalarining samaradorligi, xavfsizligi va uzoq muddatli natijalarini baholash uchun uzoq muddatli klinik sinovlar zarur. Tadqiqotchilar, tibbiyot mutaxassislari, an'anaviy tabiblar va siyosatchilar o'rtasidagi hamkorlikdagi sa'y-harakatlar o'simlik tibbiyotini asosiy stomatologiyaga integratsiya qilish uchun dalillarga asoslangan ko'rsatmalar, protokollar va me'yoriy bazalarni ishlab chiqishga yordam beradi. Botanika resurslarining boy xilma-xilligini

va an'anaviy davolash usullarini o'zlashtirib, stomatologiya hamjamiyati og'iz bo'shlig'ini parvarish qilishda yanada yaxlit, profilaktika va bemorga yo'naltirilgan yondashuvga erishishi mumkin.

Адабиётлар/Литература/References

1. Ahmad S, Zahiruddin S, Parveen B, Basist P, Parveen A, Gaurav, Parveen R, Ahmad M. Indian Medicinal Plants and Formulations and Their Potential Against COVID-19- Preclinical and Clinical Research. *Front Pharmacol.* 2021 Mar 2;11:578970. doi: 10.3389/fphar.2020.578970. PMID: 33737875; PMCID: PMC7962606.
2. Pasupuleti MK, Nagate RR, Alqahtani SM, Penmetsa GS, Gottumukkala SNVS, Ramesh KSV. Role of Medicinal Herbs in Periodontal Therapy: A Systematic Review. *J Int Soc Prev Community Dent.* 2023 Feb 27;13(1):9-16. doi: 10.4103/jispcd.JISPCD_210_22. PMID: 37153928; PMCID: PMC10155875.
3. Mohamed Farag , Wael M. Abdel-Mageed , Ali A. El Gamal , Omar A. Basudan, *Salvadora persica L.: Toothbrush tree with health benefits and industrial applications – An updated evidence-based review*, Saudi Pharmaceutical Journal, Volume 29, Issue 7, July 2021, Pages 751-763, <https://doi.org/10.1016/j.jsps.2021.05.007>
4. Akkaoui S, Ennibi OK. Use of traditional plants in management of halitosis in a Moroccan population. *J Intercult Ethnopharmacol.* 2017 May 30; 6(3): 267-273. doi: 10.5455/jice.20170522103525. PMID: 28894624; PMCID: PMC5580951.
5. Arumugam B, Subramaniam A, Alagaraj P. A Review on Impact of Medicinal Plants on the Treatment of Oral and Dental Diseases. *Cardiovasc Hematol Agents Med Chem.* 2020;18(2):79-93. doi: 10.2174/1871525718666200219140729. PMID: 32072908.
6. Babich O, Larina V, Krol O, Ulrikh E, Sukhikh S, Gureev MA, Prosekov A, Ivanova S. In Vitro Study of Biological Activity of *Tanacetum vulgare* Extracts. *Pharmaceutics.* 2023; 15(2): 616. <https://doi.org/10.3390/pharmaceutics1502061>
7. Noor F, Tahir Ul Qamar M, Ashfaq UA, Albutti A, Alwashmi ASS, Aljasir MA. Network Pharmacology Approach for Medicinal Plants: Review and Assessment. *Pharmaceutics (Basel).* 2022 May 4;15(5):572. doi: 10.3390/ph15050572. PMID: 35631398; PMCID: PMC9143318.
8. Olivia, N.U., Goodness, U.C. & Obinna, O.M. Phytochemical profiling and GC-MS analysis of aqueous methanol fraction of *Hibiscus asper* leaves. *Futur J Pharm Sci* 7, 59 (2021). <https://doi.org/10.1186/s43094-021-00208-4>
9. A Review on the Extraction Methods Use in Medicinal Plants, Principle, Strength and Limitation. (2015). *Medicinal & Aromatic Plants*, 04(03). <https://doi.org/10.4172/2167-0412.1000196>
10. Dhoun, S., Ibenmoussa, S., & Sidqui, M. (2023). An Overview of the Use of Medicinal Plants in Regenerative Dentistry. *Open Journal of Stomatology*, 13(01), 50–88. <https://doi.org/10.4236/ojst.2023.131005>
11. Halberstein, R. A. (2012, September). Applications of medicinal plants in dentistry. *European Journal of General Dentistry*, 1(03), 123–124. <https://doi.org/10.4103/2278-9626.105349>

12. Tajner-Czopek A, Gertchen M, Rytel E, Kita A, Kucharska AZ, Sokół-Łętowska A. Study of Antioxidant Activity of some Medicinal Plants Having High Content of Caffeic Acid Derivatives. *Antioxidants (Basel)*. 2020 May 12;9(5):412. doi: 10.3390/antiox9050412. PMID: 32408518; PMCID: PMC7278751.

САЙТ: <https://medicineproblems.uz>
ISSN: 3030-3133

MEDICINEPROBLEMS.UZ- TIBBIYOT FANLARINING DOLZARB MASALALARI

№ 2 (2)-2024

TOPICAL ISSUES OF MEDICAL SCIENCES

**TIBBIYOT FANLARINING DOLZARB
MASALALARI** электрон журнали
02.03.2023 йилда 132099-сонли
гувоҳнома билан давлат рўйхатидан
ўтказилган.
Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти.

ТАҲРИРИЯТ МАНЗИЛИ:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик
Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй.
Электрон манзил:
scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал:
https://t.me/Scienceproblemsteam_uz